

Motion till riksdagen
2011/12

av Linnéa Bruno och Helena Svensson (FI)

Stärkande av barns rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

- Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Hälso- och sjukvårdslagen får ett tillägg om att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med utsätter den andra föräldern eller annan vuxen som barnet bor med för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld.
- Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn som upplevt våld eller av andra anledningar mår dåligt ska få den hjälp och det stöd som av professionella bedöms som adekvat utan att båda vårdnadshavarna behöver ge sitt medgivande till detta.
- Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barnet blir en part med en egen företrädare i tvister som rör vårdnad, boende och umgänge.
- Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inget barn ska kunna tvingas till umgänge eller att bo hos en förälder mot sin uttryckliga vilja.

Motivering

Medan mäns våld mot kvinnor i nära relationer sedan slutet av 1990-talet har kommit att etableras som ett samhällsproblem som det krävs politiska initiativ för att lösa, har barns perspektiv och rättigheter i dessa situationer ännu inte på allvar uppmärksammats inom beslutsfattande och myndigheter. En viktig förändring är dock att de numera har status som brottsoffer med rätt till ersättning. 200 000 barn, eller ungefär vart tionde barn uppskattas i Sverige uppleva pappas våld mot mamma, och vart tjugonde barn upplever detta våld ofta.

Det finns idag en omfattande forskning om hur dessa barn påverkas av att leva i våldets närhet. Vissa utvecklar exempelvis posttraumatiska stresssymptom i nivå med människor som traumatiserats av krigserfarenheter. Men barn som upplever våld är ingen homogen grupp. Medan vissa kan bli utagerande och själva utveckla våldsamma beteendemönster, blir andra självskadande, introverta och deprimerade. Att de är en riskgrupp när det gäller olika typer av psykisk ohälsa och social problematik är känt, även om det är viktigt att påpeka att en del också klarar sig utan allvarigare problem. Avgörande är att våldet och hoten och rädslan för ytterligare våld får ett slut och att barnen får rätt stöd att bearbeta sina upplevelser, något som tyvärr snarare är undantag än regel så som det ser ut idag.¹

Rätt till information, råd och vägledning

Den 1 januari 2010 trädde den nya lagen i kraft som innebär att de som arbetar i vården blir skyldiga att ta särskild hänsyn till barns behov av information, råd och stöd om en förälder är missbrukare, svårt sjuk, har en psykisk sjukdom eller oväntat dör. (Socialutskottet 2009/10:3 Beslut 21 oktober). Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen ska i fråga som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Hälso- och sjukvården ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med har en psykisk störning eller psykisk funktionsnedsättning, har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller är missbrukare av alkohol eller annat beroendeframkallande medel. Det samma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med oväntat avlider.

Vi menar att den stora grupp barn som upplever våld hemma glömts bort i dessa nya riktlinjer. Vi föreslår därför att Hälso- och sjukvårdslagen får ett tillägg om att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med utsätter den andra föräldern eller annan vuxen som barnet bor med för fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rätt till stöd att bearbeta upplevelserna

Ett akut problem för många barn som upplevt våld hemma är att de idag nekas terapi eller annat stöd enbart på grund av att den våldsutövande föräldern (oftast pappa) motsätter sig detta och som vårdnadshavare har rätt att neka barnet stöd. Vi föreslår att barn som upplevt våld (eller av andra anledningar mår dåligt) ska få den hjälp och det stöd som av professionella bedöms som adekvat utan att båda vårdnadshavarna behöver ge sitt medgivande till detta. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rätt till delaktighet och att få sina rättigheter prioriterade i familjerättsliga processer

Inte sällan är det just i samband med separation – att kvinnan vill lämna relationen – som våldet börjar eller eskalerar. Det är ofta då som det dödliga våldet inträffar. Drygt 7000 barn

¹ Eriksson & Näsman 2011; Broberg et al 2011 m.fl.

blir varje år föremål för nya tvister om vårdnad, boende och umgänge. Exakt hur många av dessa som upplever våld är svårt att uppskatta, men enligt Socialstyrelsen (2004) ökar antalet tvister med hög konfliktnivå.

Barns svaga position och svårigheter att bli lyssnade på i dessa processer har uppmärksammats inom forskning det senaste decenniet.² Praxis idag är att barn kan tvingas att umgås och även bo hos en förälder mot sin uttryckliga vilja – trots dokumenterat våld, trots barns vittnesmål om övergrepp mot dem själva, trots vittnesmål från skolpersonal eller intyg från psykolog om det olämpliga och direkt livshotande i dessa beslut.

Det överordnade målet enligt lagtexten är barns rätt till kontakt med båda sina föräldrar. Men i praktiken kan ingen förälder tvingas till umgänge med sitt barn medan däremot barn kan hämtas från skolan med våld av myndigheterna, för att inför upprörda kamrater och personal föras till en förälder som de är livrädda för och uttryckligen sagt att de inte vill träffa själva. Vi kräver att barns rättigheter till skydd, stöd och delaktighet sätts före föräldrarnas rättigheter och önskemål i dessa processer. Vi menar att det inte ska krävas bevis på övergrepp eller annat våld för att möta ett barns önskan om att för en kortare eller längre tid slippa umgänge med en förälder. Det finns olika sätt att säkerställa att en sådan önskan inte endast är ett uttryck för manipulation från den ena föräldern, så som det idag ibland avfärdas som. Barnets rätt till delaktighet måste stärkas. Som det är nu är mamman och pappan parter i dessa processer men barnet är inte en part. För att stärka barnets position och rättigheter föreslår vi att barnet blir en part med en egen företrädare i tvister som rör vårdnad, boende och umgänge. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Linnéa Bruno (FI)

Helena Svensson (FI)

² Eriksson 2003; Höjer & Röbäck 2007; Eriksson & Dahlkild Öhman 2008; Eriksson, Bruno & Näsman 2011.